

گلشن

سبزه‌های اشوزرشت

احمد نوری (آریا محمد)

انتشارات آریامیس

Avesta.Yasna. Gathas.Persian

اوستا. یسنا. گاهان. فارسی. برگزیده

گاتها: سروده‌های اشو زرتشت / احمد: نوری داریاچهر].

تهران: آرتامیس ۱۳۹۸.

ص ۸۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۰۸۴-۲-۸

کتابنامه

فهرست نویسی براساس فیپا

Gathas.Persian

موضوع: اوستا. گاهان. فارسی. برگزیده

Avesta*.Yasna--Translations

اوستا. یسنا--ترجمه‌ها--برگزیده‌ها

Avestan poetry--Translations into Persian*

شعر اوستایی-- ترجمه شده به فارسی

Zoroastrian hymns

سروده‌های زرتشت

نوری، احمد، ۱۳۴۹، گردآورنده، مترجم

۲۹۵/۸۲

PIR ۴۷۳ ۱۳۹۷

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۰۷۹۱۹

انتشارات آرتامیس

تهران

سروده‌های اشو زبشت

پژوهش و نگارش: احمد نوری (اریاجهر)

حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: آرتامیس

شمارگان چاپ: ۱۰۰۰

چاپ: دوستان

چاپ اول ۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۰۸۴-۲-۸

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

تلفن: ۶۶۷۵۸۵۳۷ و ۵۶۳۴۵۱۹۳-۰۲۱

سایت: www.artamis-pub.com

حق چاپ محفوظ است

فهرست

۹.....	سخن نا
۱۱.....	پیش گفتار
۱۹.....	اھنودگات
۲۱.....	یسنا هات
۲۳.....	یسنا هات ۲۹
۲۵.....	یسنا هات ۳۰
۲۷.....	یسنا هات ۳۱
۳۰.....	یسنا هات ۳۲
۳۳.....	یسنا هات ۳۳
۳۵.....	یسنا هات ۳۴
۳۹.....	اشتودگات
۴۱.....	یسنا هات ۴۳
۴۴.....	یسنا هات ۴۴
۴۷.....	یسنا هات ۴۵
۴۹.....	یسنا هات ۴۶
۵۵.....	سپتمدگات
۵۷.....	یسنا هات ۴۷
۵۸.....	یسنا هات ۴۸
۵۹.....	یسنا هات ۴۹

۶۱ یسنا هات ۵۰

۶۵ وهوخستره گات

۶۷ یسنا هات ۵۱

۷۱ وهیشتواشت گات

۷۳ یسنا هات ۵۳

۷۷ بهره برده شده از

www.ketab.ir

پیش گفتار

واژه‌ی گات در اوستا [گاتا]^۱ و در پهلوی گاس و در فارسی گاه و جمع آن گاتها آمده است. ذات [گاه] در اوستا به‌چم سروده و آواز است. این واژه در سانسکریت نیز گاتا به همین مفهوم و معنی آمده است. واژه‌ی گاه امروزه در ادبیات ایران ریشه دستگاه‌های موسیقی به‌چم سروده و آهنگ نیز برگرفته از واژه‌ی گاتها است. واژه‌هایی چون سه گاه و چهار گاه و راست پنج گاه که بخش‌هایی از موسیقی ایرانی است، به خوبی بیش از پیش واژه‌ی گاتها را به‌چم سرود و آهنگ بیان می‌دارد. هم‌چنین گات را می‌توان به مفهوم ذات راستی و اشا [قانون، هند، راستی] که همانا پروردگار [اهورامزدا] هست دانست. چرا که گاتها سروده‌مان امروزتشت برای رسیدن به رسایی و جاودانگی راستی و دانش اورپردی است و رستگاری و رسایی منش و اخلاق مردمان را در پی دارد. در واقع گاتها آهنگ و هنجار هستی و منش انسانی است. با این نگرش می‌توان گفت که واژه‌ی God در زبان انگلیسی به‌چم خدا و Good به‌چم خوب برگرفته از واژه‌ی گات هستند. همه‌ی پژوهشگران و ایران‌شناسان چه ایرانی و چه

انیرانی از گذشته تا امروز نیز گاتها را سروده‌ها و پیام‌های اشو زرتشت می‌دانسته و می‌دانند.

«قطع نظر از شواهد تاریخ و قدمت زبان گائا و سنت بسیار کهنه و اقرار اوستا از خود گاتها به‌خوبی معلوم است که چنین سخنانی باید از زبان خود پایه‌گذار دین باشد. شانزده بار زرتشت از خود در گاتها نام می‌برد، اما نه آن‌طوری که در سایر قسمت‌های اوستا از او نام برده شده و از زبان او چیزی گفته می‌شود.»^۱

با توجه به این که بخشی از اوستای کهن در پایان دوره‌ی هخامنشیان نابود و تاج شاه و بخشی دیگر در پایان شاهنشاهی ساسانی از میان رفته، بی‌شک بخش مهمی از گاتها نیز در این اوستاسوزی‌ها از بین رفته است. هرچند بسیاری از آشناتحسانان و حتی موبدان زرتشتی بر این باور هستند که گاتها‌ی موجود تمام آتاهای پیشین است، اما با اندکی آگاهی و پژوهش می‌توان دریافت که سروده‌های اشو زرتشت و پیام و آموزش‌های او می‌بایست بیش‌تر از گاتها‌ی امروزی باشد. هرچند که گاتها‌ی موجود نیز دارای پیام و آموزش دینی، اخلاقی کامل است و آنچه را که باید از سوی اشو زرتشت به پیروانش برساند رسانده است. اهمیت و ارزش گاتها در ادبیات ایران بسیار بالاست. بسیاری از شاعران و نویسندگان و عرفای اندیشمند ایرانی و غیر ایرانی از سروده‌های زرتشت الهام گرفته و یا تحت تاثیر آن قرار گرفته‌اند. در بسیاری از گزارش‌ها و نوشته‌های ادبیات ایران به‌ویژه در زمینه‌ی فلسفه و جهان‌بینی [عرفان] می‌توان تاثیر اندیشه و سروده‌های زرتشت را دریافت. گاتها‌ی زرتشت به غیر از جنبه‌ی دینی و آموزش‌های اخلاقی دارای بار ادبی بسیار بالایی است. گاتها به دور از دیدگاه دینی یا به گفته و باور غلط امروز کتاب اقلیت دینی زرتشتی یکی

از کتاب‌ها و نوشته‌های ادبی است که هر ایرانی بایستی با آن آشنا باشد و یا دست‌کم یک‌بار آن را خوانده باشد. از سویی گاتها به عنوان کهن‌ترین کتاب و نوشته‌ی ادبی ایرانیان بسیار با ارزش و اهمیت است.

اما غیر از بار ادبی و آموزشی و دینی مهمترین پیام و گفتار زرتشت در گاتها درباره‌ی فلسفه و جهان‌بینی و خرد است. بی‌گمان اشو زرتشت نخستین کسی است که در تاریخ بشری پایه‌های فلسفه و جهان‌بینی فلسفی و خردمندانه را گذاشته است. او دریافت همه‌ی پدیده‌ها و آفریده‌ها و شناخت آن‌ها را بر پایه‌ی خرد و دانایی می‌داند و در بن [پایه]‌گراییش افسان را مبنی بر دو گوهر همزاد و همیستار [ضد هم] در نظم و هنجار هستی را نخستین اشو زرتشت بیان داشته است. در جای‌جای گاتها زرتشت به سردوری، بهره‌ی از دانایی و دانش و همچنین دانش درونی وجدان [دئنا] نام می‌برد. و تاکید دارد. جهان بی‌دانش و شناخت و دانایی از دیدگاه اشو زرتشت جهان بی‌هوده و انسان در آن وادی بی‌مفهوم و بی‌هدف است.

گاتها از پنج بخش تشکیل یافته است. از پنج بخش هفده هات^۱ از هفتاد و دو هات یسنا را در برمی‌گیرد. هر هات از گاتها دارای چند بند است. پنج بخش گاتها به ترتیب زیر است:

۱- اهنودگات، ۲- اشتودگات، ۳- سپتمدگات، ۴- وه‌یشتیه‌گات، ۵- وهیشتواش‌گات.

۱- اهنودگات:

اهنودگات در اوستا اهن ویتی^۲ آمده است به این مفهوم که گاتاهایی

[سروده‌هایی] که با نماز اهون وئیریو^۱ آغاز می‌شود. اهوند به‌چم رهبری و فرمانروایی و برگرفته از ریشه‌ی واژه‌ی اهو به‌چم سرور و فرمانروا است. بخش نخست نام اهورامزدا به همین مفهوم است. این بخش از گاتها هات ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳ و ۳۴ را دربردارد. به مفهومی ۷ هات از ۱۷ هات در اهوند گات است. اهوند سرآغاز گاتها و اشاره‌ی مستقیم به آغاز پیامبری و رهبری اشو زرتشت دارد. هم‌چنین سروده‌ی اهوند به گره‌ای وضعیت جامعه‌ی ایرانی آن روزگار [دوره‌ی زرتشت] را بیان می‌دارد. جامعه‌ای که تحت تاثیر خرافه‌های مذهبی دین‌فروشان قرار گرفته و به خو و آفرین ستم روا می‌دارند. اشو زرتشت در این بخش آمادگی خود را برای راه‌بری، آموزش راه راستی و خردورزی و یکتاپرستی به مردمان بیان می‌دارد.

بسیاری از اوستاشناسان گاتهاشناسان هات ۲۸ و ۲۹ را که در این بخش از گاتها است پس و سپس می‌آورند، به مفهومی نخست هات ۲۹ و سپس هات ۲۸ را می‌آورند که این ترتیب اصلی گاتها را بهم می‌ریزد. برای همین همان‌گونه که در متن گاتها است، ترتیب هات ۲۸ سپس هات ۲۹ را در این‌جا آورده‌ام. اکنون نیاز است که درباره‌ی هات ۲۹ دیدگاه خود را بیان کنم. هات ۲۹ یکی از زیباترین بخش‌های ادبی گاتها است و می‌توان آن را نخستین نمایشنامه‌ی ادبی و به‌بهتر است بگوییم کهن‌ترین نمایشنامه‌ی ادبی در جهان است که اشو زرتشت بیان داشته و نوشته است. در این نمایشنامه‌ی باستانی گفت‌وگویی بین اهورامزدا،

۱- نماز [نیایش] یتا اهو وئیریو از نمازهای بایسته و پراهمیت است. معمولاً در سرآغاز و انجام هات‌ها و دیگر بخش‌های اوستا این نماز به همراه نماز اشم و هو تکرار می‌شود. متن کامل این نیایش در بغان‌یشت [یسنا، هات ۱۹، ۲۰، ۲۱] آمده است.

و هومن^۱ اشا [هنجار هستی] و روان آفرینش صورت می‌گیرد که خواهان یافتن کسی هستند که بتواند آفرینش مادی [گیتی] را به سوی بالندگی و رسایی و آرامش و شادی رهنمون کند و مردمان را از ستم و نادانی‌های رهایی بخشد و در پایان این نمایشنامه اشو زرتشت برگزیده می‌شود. واقعاً گفت‌وگوی فلسفی و در عین حال ساده‌ای در این نمایشنامه انجام گرفته و همه‌بری زیبا را به نمایش درآورده است.

۲- اشتودگات:

اشتودگات در اوستا اوشته ویی تی^۲ آمده و به‌چم خوشبختی است. بدین مفهوم که پس بخش از آموزش‌ها و سروده‌های زرتشت موجب رسیدن به خوشبختی و تندرستی و آرامش است. اشتودگات ۴۳، ۴۴، ۴۵ و ۴۶ گاتها را در برسی گیرد. به مفهوم ۴ هات از ۱۷ هات گاتها در بخش اشتودگات است. این زرتشت در این سروده مردم را به نیکی و مهربانی و پیروی از راستی و خردوری و شناخت آفرینش فرا می‌خواند.

۳- سپتمدگات:

سپتمدگات در اوستا سپته مئینوگات^۳ آمده است به‌چم خرد پاک [خرد مقدس]. در ادبیات اوستایی و گاتهای سپته‌مئینو یکی از فروزه‌های اورمزدی است و گاهی سپته‌مئینو [سپتامن] با خود اهورامزدا یکی دانسته شده است. البته این یکی دانستن سپتامن با اهورامزدا از نارسایی‌ها و ناآگاهی‌های اوستاشناسانی است که در دوره‌های پسین به وجود آورده‌اند. در اوستا به‌ویژه گاتها سپتامن در برابر انگره‌مینو^۴ که

۱- خرد نیک.

۲- Ushta vaiti.

۳- Spanta mainyu.

۴- اهریمن.

به‌چم اندیشه‌ی زشت و ناپاک است قرار دارد. اوستاشناسانی که سپنتامن را به مفهوم اهورامزدا گرفتند موجب شد که برخی آیین و آموزه‌های اشو زرتشت را دینی ثنوی [دوگانه‌پرستی] بپندارند و دین زرتشت را دارای دو خدای خیر و شر [نیک و بد] بدانند. این هم از این رو بوده که متأسفانه نتوانستند بین سپنتامن و اهورامزدا تفاوتی بشناسند، در واقع گاتهاشناسی این گونه افراد نارسا و ناآگاهانه بوده است. برابر سروده‌های اشو زرتشت اهورامزدا آفریننده تمام هستی است و اوست که خرد مینوی و پاک را آفریده و در واقع خرد یکی از آفریده‌های اهورامزدا است و سپنتامن که خرد کامل نیز هست از فروزه‌های اهورامزدا است و اهورامزدا خرد کامل و جاودان است. اهورامزدا در برابر اهریمن نیست و اهریمن زاده‌ی اندیشه‌ی مردمان است نه نیرویی در برابر اهورامزدا. بلکه اهریمن خرد ناپاکی است که در برابر سپنتامن^۱ قرار دارد. این بخش از گاتها [سپنتمدگات] هات ۴۷، ۴۸، ۴۹ و ۵۰ در برمی‌گیرد که ۴ هات از ۱۷ هات گاتها است. سروده‌ی سپنتمدگات درباره‌ی بهره‌گیری از خرد پاک و دانش راستین و رسیدن به رسایی و جاودانگی و دور شدن از بدی و کژی اندیشی است.

۴- وهوخشترگات:

این واژه وهوخشترگات در اوستا^۲ آمده و به‌چم شهریاری و فرمانروایی نیک و گاهی نیز به‌مفهوم کشور نیک است و از دو واژه‌ی وه^۳ و چم^۴ نیکی و خوبی. خشتر^۴ به‌چم شهریاری ساخته شده است. واژه‌ی خشتره

۱- خرد پاک.

۲- Va hovakhshatra

۳- Vahou

۴- Khashthra

در پارسی باستان نیز به همین مفهوم و ساده‌شده‌ی آن در پارسی [فارسی] به‌گونه‌ی شاه و گاهی شیر آمده است مانند نام خشایار و اردشیر و هووخشتره [پادشاه ماد]. این بخش [وهوخشترگات] تنها هات ۵۱ از گاتها را در بردارد. این سروده‌ی اشو زرتشت درباره‌ی فرمانروایان و شهریاران نیک و بد است و شهریاری نیک و پاک اهورامزدا که سرآمد تمام شهریاران نیک گیتی و مینوی است. هم‌چنین شهریاری بر خویشتن و فرمانروا بودن بر نفس و تن و جان خود که به‌گونه‌ی خشتروئیریو بیان شده است.

۵- وهیشتواش گات:

وهیشتواش گات در اوستا وهیشتواشیتی^۱ آمده و به‌چشم بهترین آرزو است. این بخش [وهیشتواش گات] بخش پایانی گاتها است که مانند بخش ۴ [وهوخشترگات] تنها ۱۱ گاتها^۲ در برمی‌گیرد که آن‌هم هات ۵۳ است. در این بخش اشو زرتشت درباره‌ی کامیابی و برآورده شدن آرزوی خود گفته است. هم‌چنین درباره‌ی ازواج و هم‌رگزینی جوانان نیز سخن به میان آورده و آن‌ها را پند و اندرز داده است.

بدین‌گونه ۱۷ هات از ۷۲ هات یسنا در گاتها جمع گرفته است که شامل هات ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱ و ۵۳ است. در گاتها نام برخی از کسان زرتشت آمده است. این موضوع دو اصل مهم را به اثبات می‌رساند. یکی این‌که زرتشت در یک دوره‌ی تاریخی و در دوره‌ی پادشاهی یکی از کوی‌ها^۳ ایران به‌نام گشتاسپ زندگی کرده و به پیامبری رسیده است و نمی‌توانسته پیامبری اساطیری و پنداری و یا ساخته و پرداخته‌ی ادبیات ایران باشد.

۱- Vahishto ishti - ۱

۲- شاهان.